

Галина ЛЕМКО
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ**

У сучасному суспільстві широко обговорюється нова система цілей освіти, відроджується традиція ставлення до особистості як до найвищої цінності, наголошується на наскрізному процесі виховання, який формує цінності особистості школяра.

Виховання молодого покоління ґрунтується на досвіді народу, опирається на різноманітні форми культури, базується на базі даних наук тощо. Однак, в усіх цих чинниках основну роль відіграють втілені у них цінності. Саме цінності формують виховний ідеал особистості.

Оскільки ціннісні орієнтації особистості складаються на ґрунті ціннісного ставлення до дійсності, то загальнокультурні цінності, включені індивідом мимоволі або свідомо до своєї діяльності, рівні ціннісної орієнтації являють собою етапи усвідомлення особистістю зовнішньої системи цінностей і перетворюються під впливом низки чинників та в спеціально організованих умовах на систему внутрішньої особистісної соціально ціннісної орієнтації. Особливе місце серед смислових утворень людини посідають особистісні цінності, тобто усвідомлені узагальнені самовартісні смислові утворення особистості [1, с. 10].

Засвоєння особистістю цінностей відбувається у сім'ї, у закладах освіти, під час позаурочної діяльності. До чинників виховання і формування цінностей дослідники відносять також рідну мову, українську культуру, мистецтво, церкву, релігію тощо.

Сім'я є визначальною інституцією виховання і формування цінностей особистості. Батьки є першими вихователями дитини. Професор В. Костів зазначав, що виховний потенціал родини «це комплекс її виховних можливостей, якісних характеристик сім'ї», які безпосередньо впливають на

формування ціннісних орієнтацій дитини [3, с. 35]. Саме у родині закладаються духовні та моральні основи особистості, формується її світогляд і виховується ставлення до навколишнього світу.

Мета нової української школи полягає у розкритті та розвитку здібностей, талантів і можливостей кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. Вона має працювати на засадах «педагогіки партнерства», яка будуватиметься на таких принципах: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) (Посилання). Завдяки цьому, нова українська школа формуватиме ціннісні ставлення і судження, які стануть основою щасливого особистого життя та успішної взаємодії особистості з суспільством.

Професор О. Вишневський стверджував, що участь у позаурочній діяльності дає можливість учневі ознайомитися з новою інформацією, виконувати певні обов'язки та вимоги, котрі передбачають саморегуляцію і наполегливість; дитина піддає свою діяльність оцінці інших і сама оцінює, має справу з різними засобами діяльності, з «природою різних стосунків» тощо. Під час позаурочної діяльності участь сприймає все це і формує до нього власне ставлення, тобто відбувається об'єктивний процес становлення, оцінки та корекції власної моделі поведінки [2, с. 454].

Мова як засіб спілкування забезпечує особистості можливість засвоєння вартостей шляхом оволодіння культурними надбаннями попередніх поколінь. Завдяки мові дитина має можливість засвоїти здобутки прашчурів, передати свої думки, прагнення. Рідна мова є найкращим показником духовної культури особистості.

Вагоме значення для виховання цінностей має релігія. І. Бех наголошує, що релігійні переконання особистості визначають передусім її ставлення до

вищого світу, до Бога, а через нього і ставлення до інших людей [1, с. 33]. Релігійність є запорукою високого рівня моральності, доброти, праведності, справедливості тощо.

Мистецтво також відіграє надзвичайно важливу роль у вихованні цінностей особистості. На думку видатного українського педагога М. Стельмаховича художня книга, пісня, музика, художні картини, скульптура, танці, твори прикладного народного мистецтва своєю привабливістю закликають до збереження і примноження всього найкращого на землі й у власній поведінці, до вияву й розвитку власних художніх здібностей [4, с. 144-145].

До чинників виховання ціннісних орієнтацій особистості відносять і діяльність як систему усвідомлених рухів, дій, зусиль, що направлені на досягнення поставленої мети.

Праця як діяльність сприяє вихованню характеру, гармонії з навколишнім середовищем, є засобом морального самовдосконалення особистості та «джерелом щастя». Ігрова діяльність та спорт виступають чинниками розвитку та зміцнення здоров'я людини, виховують організованість і дисциплінованість, сприяють дружбі та товаришуванню тощо.

Отже, ефективне виховання ціннісних орієнтацій особистості здійснюється на основі загальних суспільних цінностей та під впливом соціально-педагогічних чинників.

Література

1. Бех І. Особистісно зорієнтоване виховання. К.: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2003. 528 с.
3. Костів В. Родинна педагогіка: У 3-х т. Том II. Основи родинного виховання. Івано-Франківськ, 2006. 288 с.
4. Стельмахович М. Українське національне виховання. *Вибрані педагогічні твори: у 2 т.* Івано-Франківськ-Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 2011. Т.1. 520 с.

